Oversigt

over det

Kongelige danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbeider

i Aaret 1842.

Af

Conferentsraad og Professor **H. C. Örsted,**
Commandeur af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Selskabets Secretair.

Nr. 1.

Mödet den 7de Januar.

Professor *Eschricht* meddeelte Selskabet Resultaterne af de Undersögelser, han har anstillet over den i de gamle Beskrivelser af Island, Færöerne og Norge under Navn af Andarnefia eller Andhvalur, *Dögling*, *Nebbehval* bekjendte Hval. Af et i September 1841 paa Vestmannö strandet Individ paa 18½ Fods Længde havde han ved Hr. Districtslæge *Haalland* faaet tilsendt de vigtigste Dele til Artsbestemmelsen og til Undersögelsen af den indre Bygning. Paa disse fandtes alle de Angivelser bekræftede, som de engelske og franske Naturforskere have gjort om *Hyperoodon*, navnligen ikke alene de characteristiske Beenkamme paa Overkjæbebenene, de to Tænder fortil i Underkjæben (endnu skjulte i Tandkjödet), men ogsaa de af *Baussard* angivne smaa haarde Knopper paa Ganen, der senere ere blevne betvivlede eller benægtede, og endelig de saare mærkværdige anatomiske Forhold af Fordöielsesredskaberne, som *J. Hunter* har beskrevet. Der kan altsaa vel ingen Tvivl mere være om, at jo alle disse Dyr höre til een og samme Art.

Sædvanligviis findes de yngre Individer af Hyperoodon ganske tandlöse, de ældre med kun to *Tænder* fortil i Underkjæben. Dog have enkelte desuden havt nogle smaa Tænder længere bagtil, og man har med Grund antaget, at Döglingens Tandlöshed hidrörer fra Tændernes tidlige Udfalden. Paa det her iagttagne Individ fandtes ogsaa nogle enkelte (5) smaa Tænder bagtil i Kjæberne, som Hr. *Haalland* först var bleven opmærksom paa; men ved nöiere at eftersee Tandkjödet opdagede Prof. *E.* deri et fuldstændigt Tandsæt skjult i *begge Kjæbers* Tandkjöd, dog kun i Kjæbernes bageste Halvdeel. Tændernes löse Befæstigelse og deres liggende Stilling syntes at tale for, at de tildeels slet ikke ere bestemte at komme til Udbrud; for afgjort maa det ansees, at de i alt Fald bryde overmaade *seent* frem, og da snart falde af, at altsaa paa alle yngre Individer (under 18 Fods Længde) de manglende Tænder, der antoges udfaldne, idetmindste bag i Munden endnu have ligget skjulte i Tandkjödet.

En fri *Tunge* har Döglingen saa godt som slet ikke. Tungemusklerne sætte sig fast allerbagest mellem Underkjæbens Sidegrene, uden at trænge Sliimhuden frem i Form af en bevægelig Deel.

I Henseende til *Fordöielsesredskaberne* fandtes de *Hunterske* Angivelser, der langtfra have vakt den Opmærksomhed hos Anatomerne som de fortjene, fuldkommen bekræftede. Döglingen har ni bestemt adskilte Maver, hvoraf den förste har den störste oplösende Kraft, skjöndt den, ligesom hos Marsvinene, kun er en Udvidelse af Spiseröret; den anden er den egenlige Mave; de syv följende ere glathindede, indbyrdes kun forskjellige i Störrelse. I den förste havde Hr. *Haalland* fundet to hele Blækfisk, en Holothurie og en Fiskebeenrad. I de andre Maver fandtes af faste Dele kun en uhyre Mængde Næb og Öienlindser af Blækfisk, sikkerligen af omtrent 1000 Individer, desuden en ikke mindre Mængde af en egen Indvoldsorm, der endnu ikke er bleven nærmere undersögt. Da der derimod slet ingen af disse Næb eller Lindser fandtes i Tarmen, tör man vel antage, at ligesom dette Dyrs smalle, spidse næbformige Snude, saa godt som uden Tænder og uden Tunge, er beregnet paa at snappe Blækfiskene een for een, saaledes er det aldeles usædvanlig store Antal Skillerum i Maven beregnet paa at forhindre hine mange yderst haarde fordöielige Dele fra at træde ind i Tarmen forinden de ere fuld oplöste.

Om *Tarmens Sliimhinde* har *Hunter* angivet, at den i hele sin Strækning er foldet i Form af store, dybe Celler, hvis Mundinger vende stærkt bagtil. Denne Form havde Prof. *E.* tidligere fundet hos den grönlandske Bardehval, Keporkak, B. Boops Fabr., medens andre Bardehvaler vides at have Længdefolder i Tarmen ligesom Marsvinene, og hvor besynderligt det end er, at een Form af Tarmens Sliimhinde skal findes hos Delphiner og nogle af Bardehvalerne, en anden hos Döglingen — der staaer saa nær ved Delphinerne — og andre af Bardehvalerne, saa er det dog virkelig saaledes; thi den *Hunterske* Angivelse fandtes ogsaa her fuldstændigen bekræftet. Det Besynderlige heri forhöies især ved den tilsyneladende overordentlige Forskjellighed af disse to Former: Længdefolder og Celler. Imidlertid lader en Overgangsform sig eftervise i den allerbageste Deel af Döglingens Tarm. Celleformen er her endnu kjendelig, men Cellerne ere store, langttrukne, aldeles ikke dybe, og dannes aabenbart af Folder, som nærmest Anus næsten ligge paa langs, men snart blive snoede i to Spiraler, der krydse hinanden, idet et Par af Folderne stige til Venstre, et Par til Höire. Ved at följe Tarmens Indside bagfra fortil bliver Opstigningen af disse Spiraler lidt efter lidt mindre steil og Folderne mere höie, Cellerne altsaa mere tverliggende og dybe.

Paa Tarmen og i Kröset saaes *Mælkekarrene* tydeligen med blotte Öine, ligesom dette er Tilfældet hos Cetaceerne i Almindelighed. Da ingen egne Undersögelser vides hidtil at være anstillede paa Lymphekarsystemet hos Cetaceerne bevægede Prof. *E.* Hr. Rgm. Chirurg *Ibsen* til at indspröite disse Kar paa et Par Tarmestykker. Derved ere et Par anatomiske Præparater blevne til, som forelagdes Selskabet og som vistnok i alle Henseender höre til Pragtstykkerne for et anatomisk Cabinet. Mælkekarrene ere talrigere og större, end de maaskee hidtil ere blevne iagttagne hos noget Dyr. Paa Tarmen ere de ordnede i to Lag. Det ene ligger tæt under Bughinden og bestaaer af lutter ganske lige longitudinelt forlöbende Grene, som idetmindste paa den Kröset modsatte Halvdeel af Tarmen ligge saa tæt til hverandre, at de synes at danne et fuldstændigt Overtræk, omtrent ligesom de hidtil bekjendte Mælkekar hos *Chelone mydas.* Det andet Lag af Tarmens Mælkekar ligger dybere og har en dendritisk Form. Det synes ene at tilhöre Tarmens Sliimflade. Begge disse to Lag af Mælkekar samles i meer

eller mindre store Stammer, der i Slangegang nærme sig Krösets Anheftelse, undertiden samlende sig paa Veien to og to til een större Stamme, men omsider indtrædende i den store Mængde Lymphekjertler ved Krösets Befæstelse paa Rygraden.

En ikke mindre mærkværdig anatomisk Gjenstand er den i Viinaand opbevarede *Hjerne* af Döglingen. Den er meget stor, omtrent 3 Gange större i Omfang end den menneskelige, og har derhos overordenlig mange Vindinger; til Lugtenerver derimod er intet Spor. Dens Form svarer til Hjerneskallens ydre Contour. Den er nemlig saa stærkt sammentrykt forfra bagtil og saa höit opstaaende, at den lille Hjerne optager störste Delen af dens Grundflade, hvorimod de store Hemisphærer med deres forreste og bageste Flade danne to ulige större Flader, hvoraf hver især ved förste Öiekast letteligen kunde antages for den överste Hjerneflade.

Prof. *E.* meddeelte, at Capt. *Holböll* paa *Anarnaken*, eller Fabricii *Monodon spurius*, har opdaget to Tænder i *Underkjæben*, saa at enhver Tvivl synes hævet, at ogsaa den — som oftere er blevet formodet — er en Hyperoodon, rimeligviis af selvsamme Art.

Prof. *E.* gav dernæst en Oversigt over den mærkelige Skjebne, som Kundskaben om dette Dyr har havt; hvorledes det fra de ældste Tider har været kjendt i Norden, især ved den drastiske Egenskab af dets Spæk, derpaa optoges i Systemes som Balæna rostrata; ved *O. Fabricius* antoges for at være en lille Bardehval navnligen den af Grönlænderne saakaldte *Tikagulik*, og derfor, da det længe efter iagttoges ved Frankrigs og Englands Kyster, maatte ansees for et ganske nyt Dyr. Det viser sig nu at være en i de nordiske Have meget udbredt Hval, der ved Mikkelsdagstider nærmer sig Kysterne, især visse bestemte Bugter af Island og Fæöerne, dog aldrig i stort Antal, men ellers holder rum Sö, jagende Blækfiskene paa Havets Bund.